

9. Кендюхов О. В. Інтелектуальний капітал підприємства: методологія формування механізму управління : монографія / О. В. Кендюхов. – Донецьк : ІЕП, 2006. – 307 с.

10. Ілляшенко С. М. Сутність, структура й методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства / С. М. Ілляшенко // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 16–26.

УДК 336.225:338

Г. В. НАЗАРЕНКО

Харківський національний економічний університет

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА І СПОЖИВАННЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧИМОЇ ПРОДУКЦІЇ

Обґрунтовано сутність і специфіку державного регулювання виробництва та споживання соціально значимої продукції засобами податкової політики. Досліджено інструментарій податкового регулювання з цього питання, притаманний вітчизняній та зарубіжній практиці.

The nature and specifics of state regulation of production and consumption of socially important goods by means of tax policy is substantiated. The tax regulation's tools on this issue (inherent to domestic and foreign practice) are investigated.

Ключові слова: податкова політика, інструменти податкового регулювання, соціально значима продукція.

Вступ. Оподаткування є невід'ємним елементом економічної політики будь-якої держави, адже забезпечує акумулювання коштів у бюджеті, що дозволяє державі виконувати свої функції. Крім того, воно є дієвим інструментом щодо регулювання господарської діяльності. Слід наголосити ще на одній ролі, що здатна виконувати оподаткування в державній політиці – регулювання соціальних процесів, зокрема рівня життя населення. Схожої позиції дотримується й В. Тропіна, стверджуючи, що оподаткування як соціальний інститут є одним з основних інструментів соціальної політики держави [1, с. 19]. Серед всього різноманіття її складових, особливе місце посідає проблематика забезпеченості населення соціально значимою продукцією, яка задовольняє базові людські потреби. З цієї точки зору податки виявляються дієвими регуляторами, спроможними впливати на доступність відповідних товарів та послуг для населення. Першочергово це проявляється через механізм непрямих податків, які за своєю суттю виступають надбавкою до ціни реалізації.

Окремими питаннями соціальних властивостей оподаткування займалися З. Варналій [2], А. Дрига [3], Д. Красніков [4], Ю. Іванов [5], І. Майбуров [6], С. Онишко [7], А. Соколовська [8], К. Швабій [9] та ін. Разом з тим, проблематика податкового регулювання виробництва та споживання соціально значимої продукції є недостатньо висвітленою в наукових працях та потребує доопрацювання.

Постановка завдання. Сказане обумовлює мету дослідження, яка полягає в дослідженні регулятивного потенціалу інструментів податкової політики в сфері виробництва та споживання соціально значимої продукції.

Результати дослідження. Потреби соціально значимої продукції є базовими та першочерговими для населення. Їх незадоволення унеможливує подальше існування людини. Відтак, можна стверджувати, що вони можуть бути задоволені таким набором продукції, яка відповідає економічно обґрунтованому прожитковому мінімуму та формує тим самим, складові економічно обґрунтованого споживчого кошику. З урахуванням сказаного, зважаючи на відсутність чіткого тлумачення відповідного поняття, термін соціально значима продукція пропонується розглядати як набір продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, необхідних для забезпечення життєдіяльності людини, підтримки її здоров'я, задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Податкове регулювання виробництва і споживання соціально значимої продукції (яке є складовою податкової політики) можна визначити як цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин щодо покращення забезпечення населення якісною та доступною соціально значимою продукцією за допомогою внутрішніх складових механізму податку (як економічної категорії) та оподаткування (як процесу). Воно забезпечується за допомогою фіскальної функції податків, яка сприяє формуванню джерел фінансування суспільно необхідних витрат, та регулюючої, яка обумовлює створення умов для покращення рівня життя населення та забезпечення його потреб в соціально значимій продукції належної якості.

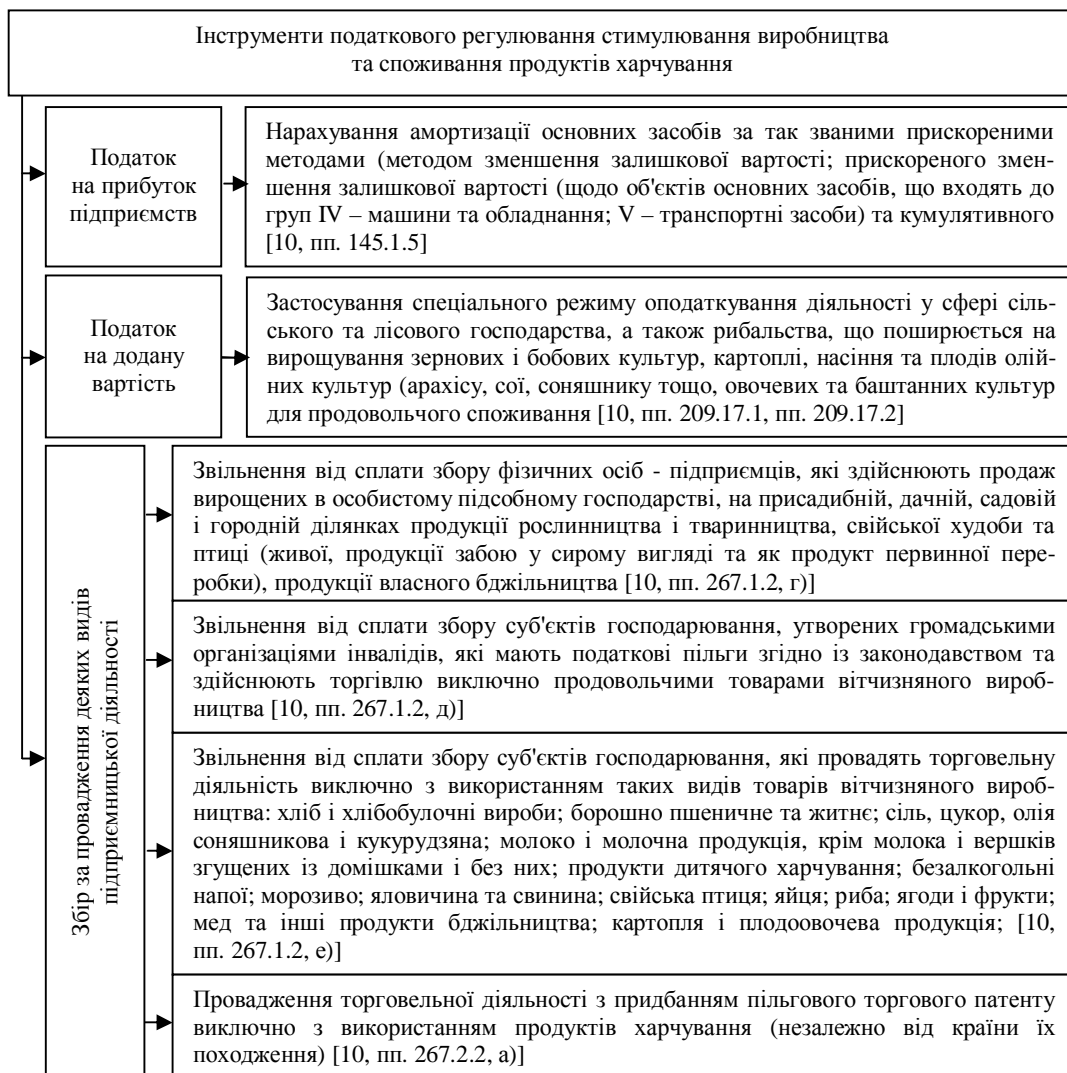
Заходи податкової політики у сфері соціально значимої продукції здійснюються за напрямками, обумовленими необхідністю поєднання як виробництва, так і споживання відповідних товарів та послуг і повинні бути спрямовані на стимулювання: нарощення обсягів виробництва; покращення якості продукції; зменшення ціни реалізації продукції; оновлення виробничих потужностей.

З урахуванням сказаного, можна стверджувати, що специфіка податкового регулювання виробництва та споживання соціально значимої продукції полягає в тому, що його можна розглядати як заходи відносно прямого, так і непрямого впливу. Відносно прямий вплив має місце у випадку безпосереднього впливу інструменту (або інструментів) податкового регулювання на кількісні та якісні параметри виробництва або споживання соціально значимої продукції (наприклад, зниження ставок ПДВ на таку продукцію обумовлюватиме

посилення купівельної спроможності громадян та збільшуватиме її споживання). У цьому випадку значення складових механізму податку (як економічної категорії) та оподаткування (як процесу) так або інакше позначаються на зазначених параметрах (наприклад, зменшення ставки податку на прибуток обумовлює економію коштів, які в наступному періоді можуть бути інвестовані у нарощення масштабів виробництва).

Якщо за рахунок впровадження інструментів податкової політики досягнутий ефект, обчислення якого не залежить від значень складових механізму податку (як економічної категорії) та оподаткування (як процесу), то має місце відносно непрямий вплив заходів податкового регулювання. В якості прикладу можна навести пільги виробникам соціально значимих товарів з податку на прибуток, обов'язковою умовою надання яких є зниження ціни реалізації продукції.

Чинне податкове законодавство містить низку таких інструментів, які забезпечують регулювання у сфері соціально значимої продукції. Першочергово увагу слід приділити тим з них, які мають на меті стимулювання виробництва та споживання продуктів харчування, які займають найвагоміше місце у споживчому кошику населення (рис. 1).

Рис. 1. Інструменти податкового регулювання виробництва та споживання продуктів харчування, що застосовуються в Україні

Наведені інструменти податкової політики з питань виробництва і споживання соціально значимих продуктів харчування в Україні мають досить обмежений регулятивний потенціал, адже не створюють потужних стимулів для поживлення виробництва, розширення його масштабів, вдосконалення якості продукції, що виробляється, технічного оновлення капітальних потужностей галузі тощо. А це, разом з “обмеженим” впливом таких інструментів на ціну реалізації, не забезпечує суттєвого покращення ситуації у споживанні та забезпеченості населення цими продуктами.

У зарубіжній практиці задля стимулювання виробництва та споживання соціально значимої продукції серед інструментів податкового регулювання найбільш широко застосовуються знижені ставки ПДВ на поставку продовольчих товарів (Австрія, Бельгія, Білорусь, Греція, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Люк-

сембург, Македонія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Російська Федерація, Сербія, Словенія, Франція) та води (Австрія, Бельгія, Білорусь, Греція, Іспанія, Італія, Кіпр, Люксембург, Македонія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Словенія, Франція).

У Молдові за зниженими ставками оподатковується поставка хлібопродуктів та молочних продуктів, а в Угорщині поставка молока та молочних продуктів, а також продуктів, які місять молоко, борошно, крохмаль, злаки. У Великобританії на операції з поставки продуктів харчування встановлена нульова ставка ПДВ, а в Ірландії застосовується також звільнення від податку на поліетиленові пакети, в які загортаються продукти харчування [11].

Наступне місце після продуктів харчування серед базових потреб людини займають непродовольчі товари, зокрема, одяг та взуття. До кола інструментів вітчизняного податкового регулювання в нашій країні, як і у випадку з продуктами харчування, можна віднести досить обмежене число важелів:

- врахування, при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток, витрат на забезпечення найманих працівників спецодягом, взуттям, спеціальним (форменим) одягом, мийними та знешкоджувальними засобами, засобами індивідуального захисту, що необхідні для виконання професійних обов'язків (за переліком, що встановлюється КМУ) [10, пп. 140.1];

- нарахування амортизації основних засобів за прискореними методами [10, пп. 145.1.5];

- виключення із загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку з доходів фізичних осіб, вартості спецодягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту, якими роботодавець забезпечує платника податку відповідно до Закону України “Про охорону праці”, спеціального (форменого) одягу та взуття, що надається роботодавцем у тимчасове користування платнику податку, який перебуває з ним у трудових відносинах [10, пп. 155.1.9];

- провадження торговельної діяльності з придбанням пільгового торгового патенту (щодо збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності) з певних непродовольчих товарів [10, пп. 267.2.2, а, г, е].

Зазначені інструменти не обумовлюють потужного пошквдження споживання непродовольчих соціально значимих товарів, адже не призводять до відчутного здешевлення продукції та покращення її якості. Щодо стимулів до виробництва, то найсильнішими регулятивними властивостями у цьому аспекті, на думку автора, є право платника податку на застосування прискорених методів нарахування амортизації основних засобів, які передбачають інтенсивне списання устаткування протягом перших років його використання, коли воно зазнає найбільшого навантаження та морально ще не зістарилося. Вони також закладають підґрунтя для формування резерву для заміни об'єкта, що амортизується, у випадку його швидкого морального зносу. Тобто за допомогою цього важелю оподаткування стимулюється інтенсифікація виробництва та інвестиційна діяльність. Однак, погоджуючись з авторами роботи [12], слід зазначити, що застосування цього методу амортизації доцільно для рентабельних суб'єктів господарювання, адже збиткові підприємства отримають внаслідок їх використання лише штучне завищення збитків (внаслідок збільшення витрат).

Важливе місце серед заходів державного регулювання виробництва і споживання непродовольчої соціально значимої продукції займають спрямовані на послуги з охорони здоров'я. Серед зазначених інструментів особливо слід відмітити ті, що стимулюють роботодавців до фінансування заходів з охорони здоров'я найманих працівників, і які переважно вбудовані до механізму податку на прибуток підприємств та податку з доходів фізичних осіб. Також поширені пільги, що активізують діяльність безпосередніх поставників послуг з охорони здоров'я, лікування, постачання ліків тощо. В той же час, заходи з активізації споживання досліджуваних послуг забезпечуються дуже обмеженим колом інструментів податкової політики. І найбільш потужними з них виявляються звільнення від ПДВ операцій з постачання послуг з охорони здоров'я та постачання лікарських засобів (у визначеному законодавством порядку) [10, пп. 97.1.5, 197.1.27] та право фізичної особи на включення до податкової знижки суми коштів, сплачених платником податку на користь закладів охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з лікування такого платника податку або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, у тому числі для придбання ліків [10, пп. 166.3.4]. Разом з тим, остання фактично не діє, оскільки за [10, Прикінцеві положення, п. 1], відповідна норма законодавства набирає чинності з 1 січня року, наступного за роком, у якому набере чинності закон про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування.

У практиці стимулювання виробництва та споживання послуг з охорони здоров'я, які використовуються в країнах ЄС, слід відмітити диференційовані ставки ПДВ. Вони встановлюються щодо операцій з поставки лікарських засобів та медичного обладнання та застосовуються такими країнами як Австрія, Албанія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Естонія, Ірландія, Іспанія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Словаччина, Франція. Поширена також пільга у вигляді звільнення від ПДВ, що встановлюється на послуги по догляду за хворими та інвалідами (Естонія), поставку лікарських засобів (Швеція), стоматологічні послуги (Данія, Латвія), а також послуги для осіб, які потребують фізичної, розумової та психологічної допомоги (Німеччина) тощо [11].

В якості інструментів податкового регулювання у досліджуваній сфері у Великобританії, Греції, Ірландії, Італії, Нідерландах, Словенії та Швеції застосовується податкова знижка з індивідуального прибутково податку (на суму медичних витрат). В Італії на суму таких витрат надається також податковий кредит з індивідуального прибутково податку. Звільнення від сплати цього податку на суму допомоги, наданої для компенсації витрат на соціальну, медичну та професійну реабілітацію, застосовується в Литві. У Великобританії, Греції, Данії, Ірландії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Румунії, Словенії, Швеції та на Кіпрі й на Мальті звіль-

няється від оподаткування акцизним податком спирт, вироблений для використання медичними закладами. В Болгарії від податку на капітал звільняються установи, які надають послуги з лікування. Звільнення від транспортного податку автомобілів швидкої допомоги застосовується в Латвії. Зменшення податкової корпоративного прибуткового податку на суму благодійних внесків на користь закладів, що надають послуги з лікування, впроваджене у Словенії [11].

На окрему увагу заслуговує такий специфічний вид соціально значимої продукції як житло. Відповідні інструменти податкового регулювання, передбачені українським законодавством, наведені на рис. 2.

Інструменти податкового регулювання житлового забезпечення населення	
Податок на прибуток підприємств	Врахування при визначенні об'єкта оподаткування витрат платника податку (крім капітальних, які підлягають амортизації) на утримання та експлуатацію багатоквартирного житлового фонду, в тому числі гуртожитків, одноквартирного житлового фонду в сільській місцевості та об'єктів житлово-комунального господарства що перебували на балансі та утримувалися за рахунок платника податку станом на 1 липня 1997 року, але не використовуються з метою отримання доходу [10, пп. 140.1.8]
Податок з доходів фізичних осіб	Виключення із загального місячного (річного) оподатковуваного доходу вартості житла, яке передається з державної або комунальної власності у власність платника податку безоплатно або із знижкою відповідно до закону, а також сума державної підтримки на будівництво чи придбання доступного житла, яка надається платнику податку відповідно до законодавства [10, пп. 165.1.34]
	Включення до податкової знижки частини суми процентів, сплачених таким платником податку за користування іпотечним житловим кредитом [10, пп. 166.3.1]
Податок на додану вартість	Включення до податкової знижки суми витрат платника податку на сплату видатків на будівництво (придбання) доступного житла, визначеного законом, у т.ч. на погашення пільгового іпотечного житлового кредиту, наданого на такі цілі, та процентів за ним [10, пп. 166.3.8]
	Звільнення від оподаткування операцій з безоплатної приватизації житлового фонду, включаючи місця загального користування у багатоквартирних будинках та прибудинкових територій, присадибних земельних ділянок відповідно до законодавства, а також постачання послуг, отримання яких згідно із законодавством є обов'язковою передумовою приватизації житла, прибудинкових територій багатоквартирних будинків, присадибних земельних ділянок [10, пп. 197.1.13]
	Звільнення від оподаткування операцій з постачання житла (об'єктів житлового фонду), крім їх першого постачання [10, пп. 197.1.14]
	Звільнення від оподаткування операцій з першого постачання доступного житла та житла, що будується із залученням державних коштів [10, пп. 197.1.14]
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Звільнення від оподаткування операцій з постачання будівельно-монтажних робіт з будівництва доступного житла та житла, що будується за державні кошти [10, пп. 197.15]
	Виключення із об'єкта оподаткування об'єктів нерухомості, які перебувають у власності держави або територіальних громад (їх спільній власності); гуртожитків [10, пп. 265.2.2 а), д)]
	Зменшення бази оподаткування об'єкта нерухомості, що перебуває у власності фізичної особи – платника податку для квартири – на 120 м ² ; для житлового будинку – на 250 м ² [10, пп. 265.4.1 а), б)]
	Знижені ставки податку - для квартир, житлова площа яких не перевищує 240 м ² , та будинків, житлова площа яких не перевищує 500 м ² , ставки податку не можуть перевищувати 1 % розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року [10, пп. 265.5.1]

Рис. 2. Інструменти податкового регулювання житлового забезпечення, що застосовуються в Україні

Серед всього арсеналу заходів податкової політики України з питань забезпечення населення житлом перш за все необхідно назвати право платника податків на включення до податкової знижки (до 2011 р. – податкового кредиту) з податку з доходів фізичних осіб частини суми процентів, сплачених за іпотечним кредитом.

Тривалий час зазначений інструмент мав недоліки, які частково виправлені із впровадженням Податкового кодексу. Слід відмітити скасування “вікового” обмеження: право на включення частини суми про-

центів фактично сплаченої за іпотечним житловим кредитом до складу податкового кредиту поширювалося тільки на осіб, які досягли 18-річного віку [13, пп. 10.6]. Крім того, з тексту Податкового кодексу [10] зникла норма, яка обмежувала частоту виникнення права на податковий кредит (нині – податкову знижку) – не частіше одного разу на 10 календарних років [13, пп. 10.5]. Податковим кодексом [10] і законом [13] забороняється перенесення права на податкову знижку (кредит) у випадку, якщо платник податку не скористався правом на нарахування податкового кредиту за наслідками звітного податкового року. В той же час, в тексті Податкового кодексу міститься норма, яка дозволяє таке перенесення щодо суми процентів, які були сплачені за іпотечним кредитом до переходу об'єкта іпотеки у власність платника [10, пп. 175.2].

Однак і на сьогодні збереглися обмеження щодо максимальної суми такої податкової знижки (не вище суми оподаткованого доходу, одержаного як заробітна плата) [10, пп. 166.4.2]. Не вилучено з тексту Податкового кодексу й заборону на користування правом на податкову знижку особами, які згідно із умовами оплати праці одержують доходи, відмінні від заробітної плати [10, пп. 166.4.2].

Податкові знижки з індивідуального прибуткового податку на суму відсотків за іпотечним кредитом широко застосовуються в практиці податкового регулювання зарубіжних країн - Греції, Індії, Ірландії, Нідерландах, Чехії та ін. У Російській Федерації та США відповідні податкові знижки визначаються у фіксованих сумах. Серед інших видів інструментів податкового стимулювання іпотечного кредитування можна назвати податковий кредит та звільнення від податку на заощадження, які застосовуються в Греції [11; 14–19].

Вирішенню проблеми житлового забезпечення сприяють й інші заходи податкового регулювання, не пов'язані з іпотечним кредитуванням. Серед них – податкові кредити (Греція), податкові знижки (Естонія, Литва) з індивідуального прибуткового податку, звільнення від сплати цього податку (США), звільнення від податку на нерухомість (Швеція) [11]. Зазначене реалізується також засобами, передбаченими механізмом ПДВ. Звільнення від оподаткування операції з постачання житла (об'єктів житлового фонду), крім їх першого постачання [10, пп. 197.1.14] та першого постачання доступного житла та житла, що будується із залученням державних коштів [10, пп. 197.1.14] загальноприйняті в практиці податкового регулювання ЄС та передбачені Директивою 2006/112/ЄС [20]. Цією ж директивою передбачена можливість оподаткування надання, будівництва, ремонту та перебудови житла в межах соціальної політики за зниженими ставками. Зарубіжними країнами застосовується також звільнення від оподаткування першої поставки житла (Великобританія, Словаччина, Нідерланди, Мальта, Литва), оподаткування за зниженою ставкою операцій з надання житла в оренду (Данія, Болгарія, Литва, Угорщина) та ремонту житла (Чехія) [11].

В складі соціально значимої продукції окрім розглянутих видів на окрему увагу заслуговує та, що призначається для дітей та інвалідів. Частково вона поєднує в собі риси досліджених груп соціально значимої продукції. В той же час податкове регулювання виробництва та споживання відповідних товарів та послуг для цих верств населення передбачає низку спеціальних інструментів податкового регулювання, що обумовлено специфічними потребами названих категорій населення і дослідження яких становить напрямки подальших наукових розробок автора в цьому напрямку.

Результати проведеного дослідження надають змогу стверджувати, що не дивлячись на цілком широке коло інструментів податкової політики з питань виробництва і споживання соціально значимої продукції, що застосовуються в нашій країні, їх дієвість не є безумовною, про що свідчать реалії життя. Це обумовлюється як вузькою спрямованістю окремих заходів податкового регулювання, так і недосконалістю самого механізму відповідних інструментів. Останнє зауваження є особливо актуальним щодо обмежень, вбудованих до механізму податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб на суму витрат медичного характеру та частки відсотків, сплачених за іпотечним кредитом.

З урахуванням цього, виявляється необхідним не лише корегування чинних інструментів податкового регулювання з питань споживання соціально значимої продукції, але й залучення досвіду зарубіжних країн. Так, податкові з індивідуального прибуткового податку, поширені закордоном, надаються на суму витрат на придбання або оренду житла, лікування тощо. На ці ж суми в окремих країнах передбачене надання податкового кредиту з цього податку. Такий досвід виявляється корисним для України. На увагу заслуговують також знижені ставки ПДВ на відповідні товари та послуги. Така диференціація не лише суттєво скорочує ціну реалізації продукції, але й сприяє пом'якшенню диференціації населення за доходами, переносючи податкове навантаження на більш заможні верстви населення. Зазначені пільги, що забезпечують активізацію споживання соціально значимої продукції, на думку автора, мають суттєвий регулятивний потенціал та мають бути впроваджені при провадженні податкової політики на теренах економіки України. Звичайно, їх впровадження потребує попереднього детального дослідження механізму дії цих пільг та їх адаптації згідно з реаліями соціально-економічного життя нашої країни.

Необхідно підкреслити, що і для вітчизняного, і для іноземного податкового регулювання характерний досить обмежений спектр інструментів, які мають на меті стимулювання виробництва (постачання) соціально значимої продукції. Поширені пільги з ПДВ (у вигляді диференційованих ставок), хоча й надаються відповідним виробникам (постачальникам), внаслідок дії механізму цього податку (тобто перенесення ваги його навантаження на споживачів) в значно більшому ступені сприяють поживленню споживання. З цього приводу слід зазначити, що податкове регулювання виробництва соціально значимої продукції виявляється більш пріоритетним, порівняно з регулюванням споживання такої продукції. Це пояснюється тим, що більш відчутних

результатів у стані забезпеченості населення соціально значимою продукцією, на думку автора, можна досягти шляхом впливу на виробників, оскільки в такому випадку кількість точок впливу є значно більшою. Серед них – обсяг виробництва, якість продукції і ціна реалізації. В той же час, результати податкового регулювання виробництва відповідної продукції безпосередньо позначаються й на динаміці її споживання.

Податкове регулювання виробництва соціально значимої продукції, на думку автора, реалізується шляхом застосування інструментів, які мають на меті активізацію відповідних виробництв, і що полягає у розширенні обсягів виробництва якісної та водночас доступної продукції. Задля цього необхідними виявляються інвестиції в оновлення виробничих потужностей та розширення масштабів виробництва. Вони потенційно сприятимуть нарощенню обсягів випуску та покращенню якості продукції. Крім того, залучення енергоощадних та ресурсозберігаючих технологій за інших рівних умов дозволить знизити собівартість продукції, а отже й її роздрібну ціну.

Серед всього різноманіття податкових інструментів найбільш дієвими у цьому аспекті виявляються ті, що вбудовані в механізм податку на прибуток підприємств, оскільки цей платіж безпосередньо впливає на фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання, а отже і його заінтересованість у здійсненні тієї або іншої діяльності. Із загальної сукупності відповідних інструментів найбільш дієвими виявляються зменшення податкової ставки, зменшення бази оподаткування (податкова знижка) та податковий кредит (у міжнародному розумінні цього терміна), тобто зменшення суми податкового зобов'язання. Надання цих пільг підприємствам обов'язковою умовою повинно мати здійснення інвестицій у нарощення виробництва якісної та доступної (передбачається зниження ціни відповідних товарів) соціально значимої продукції, тобто повинно здійснюватися інвестування в основні фонди та (або) в збільшення прямих матеріальних витрат на закупівлю додаткової сировини, матеріалів тощо.

Звичайно, будь-які інструменти податкового регулювання перед їх впровадженням повинні бути проаналізовані з позиції економічної та соціальної ефективності. Задля цього необхідним виявляється здійснення моделювання наслідків від їх впровадження. Крім того, застосовуваний інструментарій повинен супроводжуватися моніторингом задля забезпечення оперативного реагування податкової політики при зміні соціально-економічного середовища.

Висновки. Підбиваючи підсумки дослідження, необхідно зазначити, що практика застосування інструментів податкового регулювання виробництва і споживання соціально значимої продукції в Україні є недосконалою і не забезпечує високих результатів. З цього приводу корисним виявляється аналіз та залучення досвіду іноземного досвіду податкового регулювання з досліджуваного питання. Особливої уваги заслуговують податкові кредити та податкові знижки з індивідуального прибуткового податку (які надаються на суму витрат платника на придбання певних видів соціально значимої продукції), а також знижені ставки ПДВ на соціально значиму продукцію.

Значних покращень потребує податкове регулювання виробництва соціально значимої продукції. З цього приводу найбільш дієвими виявляються пільги, вбудовані у механізм податку на прибуток підприємств, впровадження яких потребує ретельних досліджень, аналізу та моделювання наслідків від їх застосування щодо платників.

Необхідним виявляється проведення детальних досліджень еволюції пільгового оподаткування за кордоном, визначення його переваг та недоліків і розробка власних пропозицій із впровадження інструментів податкового регулювання у сфері соціально значимої продукції, зокрема її виробництва, здійснення прогнозування наслідків їх впровадження із застосуванням методів економіко-математичного моделювання. На цій основі необхідне надання пропозицій до удосконалення податкової політики України в цілому і, зокрема, в сфері виробництва та споживання соціально значимої продукції.

Література

1. Налоговые реформы. Теория и практика : монография / под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова. – М. : ЮНИТИ ДАНА, 2010. – 463 с.
2. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій та ін. / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2008. – 675 с.
3. Дрига А. Б. Непрямі податки в системі регулювання суспільного добробуту : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг і кредит” / А. Б. Дрига. – К., 2002. – 16 с.
4. Красніков Д. А. Оцінка впливу податкової політики на економічні процеси : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.02.03 “Організація управління, планування і регулювання економікою” / Д. А. Красніков. – Д., 2002. – 22 с.
5. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посібник / за ред. Ю. Б. Иванова та І. А. Майбурова. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2010. - 1028 с.
6. Майбуров И. А. Необходимость налогового стимулирования воспроизводства человеческого капитала в России / И. А. Майбуров // Институциональные основы инновационных процессов : материалы Четвертых Дружковских чтений / под ред. Р. М. Нижегородцева. – М. : Доброе слово, 2008. – 352 с.

7. Актуальные проблемы налоговой политики в условиях модернизации экономики: опыт Украины и Белоруссии : монография / под ред. С. В. Онишко. – Ирпень : Нац. ун-т ГНС України, 2007. – 396 с.
8. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навч. посібник / А. М. Соколовська. – К. : Кондор, 2010. – 326 с.
9. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики : монографія / К. І. Швабій. – Ірпень : Нац. ун-т ДПС України, 2009. – 296 с.
10. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р., № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
11. Taxes in Europe : database [Electronic recourse] – Mode of access: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/info_docs/tax_inventory.
12. Иванов Ю. Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток : монографія / Ю. Б. Иванов, П. А. Орлов, О. Ю. Иванова. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2008. – 352 с.
13. Закон України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22.05.2003 р., № 889-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
14. Налоговые вычеты ипотеки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ipohelp.ru/taxprivilege.html>.
15. Home mortgage interest deduction [Electronic recourse]. – Mode of access: http://en.wikipedia.org/wiki/Home_mortgage_interest_deduction.
16. Home Mortgage Interest Tax Deduction [Electronic recourse] – Mode of access: <http://www.financescholar.com/mortgage-interest-tax-deduction.html>.
17. Mortgage Interest Tax Deduction 2010 [Electronic recourse] – Mode of access: <http://hubpages.com/hub/mortgage-interest-tax-deduction>.
18. Tax Deductions On Mortgage Interest [Electronic recourse] – Mode of access: <http://www.investopedia.com/articles/pf/06/MortIntTaxDeduct.asp>.
19. Основные направления налоговой политики Российской Федерации на 2010 год и на плановый период 2011–2012 годов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=88298>.
20. Council directive 2006/112/EC “On the common system of value added tax” of 28 November 2006 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:347:0001:0118:en:PDF>.

УДК 336.226.46

О. С. ВІННІКОВА

Харківський національний економічний університет

ЕТАПИ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

Розглянуті та конкретизовані етапи податкового регулювання раціонального споживання енергоресурсів: етап цілевизначення, етап підготовки, етап формування системи інструментів, етап правотворчості, який можна ще назвати етапом реалізації податкового регулювання, та етап моніторингу і контролю.

The stages of the tax regulation of rational energy consumption are considered and specified: stage of purpose determination, preparation stage, stage of instruments system formation, stage of law-making, which can even be called stage of the tax laws realization and stage of monitoring and control.

Ключові слова: етап, послідовність, податкове регулювання, раціональне використання енергоресурсів.

Необхідність державного податкового регулювання раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів обумовлена великою енергоємністю вітчизняної продукції, що негативно впливає на її конкурентоспроможність, залежністю України від імпорту енергоресурсів, що загрожує національній безпеці, а також забрудненням навколишнього середовища, що негативно позначається на здоров'ї населення. Державне податкове регулювання раціонального енергоспоживання потрібно здійснювати в певній послідовності, тому актуальним є дослідження окремих етапів такого регулювання.

Слід зазначити, що в науковій літературі дослідженню етапів здійснення державного податкового регулювання приділяється мало уваги, при цьому питання послідовності здійснення державного податкового регулювання раціонального енергоспоживання є взагалі не розкритим. Тому певний науковий інтерес представляють дослідження процесу державного управління та прийняття управлінських рішень, серед яких можна виділити публікації В.П. Орешина [1], С.С. Гіль, Л.В. Єфремової [2], В.А. Єлькіна та Н.В. Єлькіної [3], а також С.Н. Князева, Н.Б. Антонової та ін. [4].

Метою статті є виділення етапів та переліку дій, що відповідають окремим етапам, саме податкового регулювання раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів, що, порівняно з державним управлінням загалом, має певні особливості.